

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.048 у Хмельницькому
університеті управління та права імені
Леоніда Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидатки юридичних наук, доцентки Галини АНІКІНОЇ
на дисертацію Віталія БАЦУЦИ на тему
«Охорона прав на цифрові (віртуальні) активи»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Правовий режим цифрових (віртуальних) активів останнім часом все більше перебуває у полі зору законодавців різних країн і Україна не є винятком. Прийнятий Закон України «Про віртуальні активи» наразі хоча й не набрав чинності, однак його значення для регулювання цивільного обороту в умовах масштабних процесів цифровізації різних сфер суспільного життя наразі важко переоцінити.

Особливе значення має врегулювання питань, пов'язаних зі створенням та використанням різних видів цифрових активів, розпорядженням правами на них та їх охороною. Віртуальні токени, електронні гроші, криптовалюти, електронні фото та відео, аккаунти у різних соціальних мережах та онлайн платформах приклади широко поширених цифрових активів з якими їх власники на сього пов'язують певну вартість. Більше того, у випадку криптовалют ми можемо спостерігати сформовані ринкові відносини, які функціонують за визначеними правилами і ринкова вартість таких активів все більше визначається інтересом до них зі сторони визнаних світових інвестиційних компаній та корпорацій.

Аналіз права Європейського Союзу за законодавств зарубіжних країн, а також судової практики свідчить про наявність низки проблем, що стосуються кваліфікації того чи іншого активу як цифрового (віртуального), а також застосування (а точніше «пристосування») до їх правового режиму напрацьованих законодавцями норм до традиційних майнових благ. Тому правові питання, пов'язані з охороною прав на цифрові (віртуальні) активи потребують подальшого наукового осмислення. Враховуючи активні процеси інтеграції українського законодавства у право ЄС означені питання мають надзвичайно важливе значенні і в контексті регулювання фінансових зобов'язань, які виникають як у власників цифрових (віртуальних) активів, так і у суб'єктів професійна комерційна діяльність яких пов'язана із такими

активами, їх створенням, продажем, розміщенням на торговельних майданчиках (наприклад, біржах) тощо. Усе сказане визначає актуальність дисертаційного дослідження Віталія Михайловича Бацуци «Охорона прав на цифрові (віртуальні) активи».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Результати дисертаційного дослідження є науково обґрунтованими, оскільки у роботі комплексно опрацьовано широкий спектр проблем щодо охорони прав на цифрові (віртуальні) активи.

Дисертант розробив та сформулював низку нових наукових положень та висновків, які відповідають критеріям наукової новизни і в сукупності вирішують конкретну наукову проблему. Автор детально аналізує погляди науковців і практиків, висловлює власну позицію, вдається до обґрунтованої критики поглядів дослідників, які, на його думку, є спірними. Рецензована робота є комплексним теоретико-прикладним дослідженням проблем правової охорони прав на цифрові активи.

Результати дисертаційної роботи спрямовані на внесення пропозицій щодо вдосконалення чинного цивільного законодавства України, діяльності законодавця в частині приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних актів та права ЄС. Крім цього, з урахуванням реального стану речей у сфері створення і обігу цифрових активів автором пропонуються окремі рекомендації, які будуть корисними у роботі правозастосовчих та контролюючих органів (передусім, фіскальних), а також компаній, діяльність яких пов'язана із цифровими активами.

Зроблені в результаті дослідження висновки, пропозиції та рекомендації можуть використовуватися час підготовки підручників, науково-практичних коментарів до Цивільного кодексу України, Закону України «Про віртуальні активи», а також під час викладання навчальних дисциплін, таких як «Цивільне право», «Право інтелектуальної власності», «Цифрове право» та бути підґрунтям подальшого вивчення проблематики щодо створення і обігу цифрових (віртуальних) активів.

На основі дисертації сформульовано низку нових концептуальних у теоретичному розумінні та важливих для юридичної практики положень і висновків, які виносяться на захист.

Доволі обґрунтованим і цінним є сформульований автором підхід щодо *атрибуції* цифровому активу певної економічної майнової цінності (отримання вигоди від їх використання, поширення, передачі прав на них тощо), адже саме наділення цифрового активу такою цінністю визначає його майновий характер, що дозволяє його кваліфікувати як об'єкт цивільного

права (с. 24, 61).

Підтримуємо позицію здобувача, щодо важливості збереження та врахування у дослідженнях стосовно цифрових активів власне самої сутності «активу» як такого, пов'язаної, зокрема, з можливістю отримання економічної (майнової) вигоди з його створенням і використанням та необхідністю правового регулювання цифрових активів передусім як об'єктів цивільних майнових прав (с. 38, 57-58, 157).

Цікавими є також висновки автора у контексті розмежування *інвестиційних токенів* як забезпечених цифрових активів, що обертаються в рамках жорсткого законодавчого регулювання (акції, боргові зобов'язання, опціони) та *платіжних токенів*, які можуть функціонувати, незалежно від прив'язки до конкретних реальних цінностей у межах розподіленого реєстру та використовуються як платіжний засіб або спосіб передання цінності (с. 87).

Важливим для розуміння правового режиму цифрових (віртуальних) активів є також детальний аналіз актів права ЄС, передусім Регламенту (ЄС) 2022/858 Європейського Парламенту та Ради про пілотний режим для ринкових інфраструктур на основі технології розподіленої книги та внесення змін до Регламентів (ЄС) № 600/2014 та (ЄС) № 909/2014 і Директиви 2014/65/ЄС та Регламенту MiCA на предмет відповідності українського закону їх положенням.

Зауваження щодо змісту дисертації. Не заперечуючи актуальність проведеного автором дослідження, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність положень роботи, високий теоретичний рівень, необхідно зазначити, що окремі положення дисертаційної роботи Віталія Бацуци «Охорона прав на цифрові (віртуальні) активи» мають дискусійний характер, а деякі висновки потребують додаткової аргументації.

1. Зважаючи на цифрову природу віртуальних активів, вбачається, що така їх ознака як наявність цифрового ідентифікатора все ж має важливе значення і мала б бути віднесена до фундаментальних ознак, адже саме такий ідентифікатор дозволяє визначити цифровий актив як такий у безмежному глобальному просторі цифрових активів щодо яких можуть виникати права.

2. В роботі недостатньо приділено увагу дослідженню питання судового захисту цифрових активів та проблемам, які у зв'язку з цим виникають на практиці.

3. Автором детально проаналізовано засади правового регулювання діяльності емітентів цифрових активів та відмежування їх від постачальників послуг. У цьому контексті цікаво було б з'ясувати думку автора, щодо критеріїв розмежування вказаних суб'єктів.

4. Заслуговує на увагу також питання щодо цивільно-правових

способів захисту прав на цифрові (віртуальні) активи, які на думку автора є найбільш ефективними у випадку їх порушення, оспорювання та/або невизнання.

Висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Бацуци Віталія Михайловича, а мають дискусійний характер. Робота є цікавою, самостійною, завершеною працею. Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Віталія Бацуци на тему «Охорона прав на цифрові (віртуальні) активи», відповідає вимогам, встановленим Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (з наступними змінами і доповненнями), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Дисертаційне дослідження є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання, яке має істотне значення для науки цивільного права, а його автор – Бацуца Віталій Михайлович заслуговує на присудження йому освітньо-наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Рецензентка:

доцентка кафедри цивільного

права та процесу

Хмельницького університету управління

та права імені Леоніда Юзькова,

кандидатка юридичних наук,

доцентка

Галина АНІКІНА